

EVANGELIKUS ŐRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

A lapot szellemi és anyagi tekintetben illető mindennemű póstai küldemény, a hirdetések szövege és ára, valamint az esetleges reklamáció is a lap tulajdonosához: Noszkó István lelkészhez Rákoskeresztúrra (Pest megye) küldendő. ☒ ☒

SZERKESZTIK:
RAFFAY SÁNDOR NOSZKÓ ISTVÁN
 budapesti lelkész. rákoskeresztúri lelkész.
 FŐMUNKATARSOK:
SCHOLTZ ÖDÖN BLATNICZKY PÁL
 ágfalvi lelkész. cinkotai lelkész.
GÖMÖRY JÁNOS ALEXY LAJOS
 eperjesi főgym. igazgató. czeglédi nyug. ig. tanító.

Megjelenik hetenként egy iven
 A lap ára:
 Egész évre 12 K
 Félévre 6 K
 Negyedévre 3 K
 Egyes szám ára 40 f.
 Hirdetések és pályázatok ára:
 Egész oldal 40 K
 Allandó hirdetések meggyezés szerint

TARTALOMJEGYZÉK: VEZÉRCIKK. *) Feltámadás. — Iskoláinknak jellege. * * * — A vallásfelekezetek Magyarországon. Scholtz Ödön. — A protestantizmus hivatása. Zimmermann Rezső. — Belélet. — Pályázatok és hirdetések.

Feltámadás.

*) Lelkünk szemeit az Ur sirjára irányítja a husvétii hit.

Megnyílt a sir és uj, örök élet diadalát hirdeti előttünk.

Lelkünk szemei a Feltámadottat keresik. Lelkünk vágya uj élet és feltámadás után sovárogo.

Mert gyászban élünk. Szomorú levertség aléltsága fogott el bennünket. Ellenségeink már fejfánkat faragják. Ajkuk már a temető énekre hangolódik. A sirások is kezdenek gyülekezni.

Lépj be velünk együtt körünkbe Te is, örökké élő Mesterünk! Derítsd ránk a feltámadás dicső hajnalát. Fogd meg a kezünket, emelj fel, kelts életre, miként egykor életre keltéd Jairus leányát! Hadd értsük meg, hogy a csüggedés csak erőnket fogyasztja, hogy a lemondás nem a haladás ösvénye. Hadd értsük meg, hogy a lelkes hűség, a buzgó kitartás, Isten országának apostoli lélekkel való ipítése az az út, amelyen a Mestert követnünk kell.

Mi nem a kétségbeesésnek, nem a lemondásnak, hanem a szebb jövőt remélő bizalomnak és az építő munkának evangéliumát hirdetjük. Mi bizunk egyházunk feltámadásában. Sőt látjuk is már az ébredés jeleit.

Meggyőződésünk, hogy az egyetemes lelkészegylet megalakulása egy új élet kezdődésének hatalmas tényezője. Öntudatos, képzett, emelkedett szellemű s egy célra törő buzgó lelkészi kar nyomán az egyházban az apostolok

alkotó lelke jár. Az egyház közszellemének ép-sége, ereje, szárnyalása a lelkészi kar közszelle-métől nyeri lendületét. Jól esik hinnünk, hogy az egyetemes lelkészegylet evangéliumi egyházunk Krisztus szellemében való megújódásának, jobb jövőre való feltámadásának hatalmas erőforrása lesz. Jól esik remélnünk, hogy a lelkészegylet lesz az Urnak ama husvétii an-gyala, aki a sir szájáról a közöny, a meglanka-dás, az elernyedés követ elhengeríti és új életet hirdet az Ur dicsőségére.

Egy új élet hajnalhasadását akarjuk látni abban is, hogy a két testvér protestáns egyház püspöki kara a múlt napokban első ízben tar-tott együttes tanácskozást. A mit a nagygeresdi egyesség újabbkori félszeg kezelése elrontott, a püspöki kar testvéries együttműködése talán majd újra rendbehozza. A két egyház vezérem-bereinek együttes tanácskozásai, a személyes érintkezés ellentéteket csorbitó hatásával nagyon sok áldást hozhatnak a magyar protestantizmusra. Mi nagyon szívesen látjuk a két nagy protestáns egyház testvéries együttműködését, de azt ki-vánjuk, hogy a viszony legyen igazán őszinte, testvéries, meleg. A mit a nagygeresdi egyesség rontott rajtunk s viszonyunkon, azt most feled-tesse el és tegye jóvá a püspöki kar együttes, testvéries, építő munkálja.

A jobb jövődő hitét és reményét erősíti bennünk a két protestáns egyház országos lel-készi egyesületeinek kölcsönösen felajánlott és elfogadott testvéries kézfogása is. Az a szellemi és erkölcsi nagy tőke, amely a magyar protestáns

lelkészi karban felhalmozódva él, egyháznak, hazának, közművelődésnek és a társadalom kiépítésének hatalmas gyümölcsöket hozhat. Szeretjük hinni, hogy a két lelkészegylet a magyar protestantizmus új és diadalmas jövőjét készítse elő és munkálja karöltve.

Talán új korszak felvirradását jelzi azoknak a hullámoknak elsimulása is, amelyek egyházunk egyetemes vezetése körül legutóbb felverődtek. Talán itt is a jézusi megértés szelleme van feléledőben.

Fájdalmas volt látni, hogy évtizedek óta buzgón, bölcsen, igaz egyházszerepével kormányzó egyetemes felügyelőnk elvi és személyi természetű ellentétek miatt éppen most akart bennünket elhagyni, amikor politikai, társadalmi, egyházi viszonyaink egyaránt a vezetés állandóságát teszik kívánatossá. Az ellentéteket sikerült eloszlatni. A kölcsönös megértés szelleme diadalmaskodott, az egyetemes egyház nem tartja meg tavaszi rendkívüli közgyűlését, amelynek hangulata a jelek szerint nem lett volna egészen méltóságos. A közgyűléssel együtt elmarad az egyetemes felügyelő visszalépése is, a mit a közegyház nyugalma érdekében mindenképpen örvendetesnek tartunk.

Most csak arra kell még kérnünk a feltámadás mennyei Urát, hogy az apák alkotásra készítő buzgóságának nemes szellemét is ujítsa fel bennünk. Hogy az igazi evangéliumi hit, az apostoli lelkesedés, a megértő testvérszeretet hassa át és vezesse egyházunk egész közszellemét s legyen köztünk a Krisztus evangéliumának új feltámadása!

Iskoláinknak jellege.

Régi evangélikus elv: templom iskola nélkül el nem képzelhető. Ez elvet a gyakorlat is igazolja. A hol erősek voltunk és vagyunk, ott az általános műveltség is feltalálható. Az észak-európai államok népe evangélikus és náluk az írni-olvasni tudás általános. A magyar reformációnak is halhatatlan érdeme a műveltség terjesztése. Nem csoda tehát, ha ma is nagy súlyt helyezünk iskoláinkra. Őseink iskoláinkért vagyont, ha kellett életet is áldoztak. Még nem is olyan régen a népnevelés terén vezettünk; közép és felsőfokú iskoláink pedig saját koruknak színvonalát érték. Ám a reformáció szellemének méltó versenytársává lett az

újkor szelleme, a mely népek szabadságát hangoztatva azoknak kulturális haladását is programjába vette. Ma már a nemzetnek fenmaradását kulturájuk emelésében látják. Az államférfiak az iskolaügyet állami feladatnak tekintik. Így történhetett aztán, hogy nálunk — mint mindenütt — az állam versenyre kelt a régi iskola fenntartókkal: az egyházakkal iskolák felállításában és fejlesztésében. E versengés örvendetes volt, a műveltség terjesztésének szempontjából; ám előre látható volt, hogy kicsiny egyházunk az állam és a korszellem fokozott igényeinek kielégítésében a versenyt nem lesz képes önerejéből megállani. Így fogadtuk el iskoláink részére az államsegítségét. Az utolsó tíz esztendőnek nagy gazdasági változása (a pénz vásárló erejének csökkenése stb.) az állami- és magán tisztviselőknek, alkalmazottaknak fizetésrendezését vonta maga után. A lelkészi — tanári — tanítói személyzet fizetésrendezése is így vált egyházunk egyik legfontosabb feladatává. E feladatát az egyház ma sem oldotta meg teljesen. A mint a tények már is igazolják, nem is fogja megoldani — önerejéből. Az állam segítségét elfogadtuk nemcsak középiskoláink részére, de minden más iskolánk tanszemélyzetének fizetésekiegészítésére is. Az állam először önként nyújtotta segítő kezét iskoláink felé. (1883. évi XXX. t.-c.) E segítő kezet akkor félve fogadtuk el. Sirattuk középiskoláinkat, amelyek reánk nézve elvesztek. *Ma* mi kérjük, sőt az 1848. XX. t.-c. alapján követeljük az állam támogatását, még a kizárólag egyházi érdeket szolgáló theológiák számára is. S az állam, ha lassu tempóban is, de igyekszik az egyház ez irányú és más igényeit ki is elégíteni. Hogy más egyházakat fokozottabb mértékben támogat, hogy a mi egyházunk kívánságai törvényen alapulnak, hogy iskoláink első sorban állami érdeket szolgálnak: mind igaz. De hogy ez állami támogatás nem történik ellenérték nélküli, azt ma már a tények is igazolják. Az államnak hova tovább nagyobb lesz a befolyása iskoláinkra. Az állami tanterv már is kötelező. Még a vallástanításra szánt tankönyv is állami cenzúra alá kerül s mint olvastuk, legfelsőbb egyházi tanügyi főhatóságunk jóváhagyása ellenére is elvethető. Eljöhet az idő, hogy önrendelkezési jogunk iskoláink felett idővel csak papíron lesz még. S e miatt mást nem is vádolhatunk. Hiszen az állam támogatása tizenkettedik órában jött meg. Sőt jó magunk várva-vártuk; e támogatástól reméltük iskolaügyünk bajainak megszüntetését.

Akarhogyán ítéljük meg azonban iskoláink jelenét és jövőjét: iskoláinkról le nem mondhatunk. Micsoda sivár, kiesnyes lélekre vall azoknak álláspontja, akik már ma is hirdetik, hogy ha a régi alapon nem vagyunk képesek iskoláinkat fenntartani, inkább szüntessük meg azokat. Micsoda lelketlenség volt eddig is sok, egyházi szempontból kényes ponton, iskoláinknak feladása.

Az iskolák mai mivoltukban is az egyháznak legnagyobb erősségei. Sőt ha odaig fejlődnek az állapotok,

hogy az állam befolyása teljesen érvényesül, vagy pláne ha iskoláink az állam közvetlen vezetése és rendelkezése alá kerülnek — de evangélikus jellegük meg marad, — akkor sem szabad a közöny, a nemtörődömség hangján beszélni és intézkedni azokról. Ne felejtjük el, hogy iskoláinkban, ha államiak is lesznek azok, továbbra is evangélikus tanárok és tanítók fognak működni. Már pedig iskoláinknak evangélikus szellemét a multban is *nem az evangélikus jelleg, de az abban működők buzgósága teremtette meg*. Lássuk be már valahára, hogy az evangélikus egyház szervezete és szelleme nem tűri meg a „hivatalos intézményeket.” A hivatalos egyház parancs szóra, a mint nem teremhet egyházi életet, úgy a legkörülmönfontabb szabályrendeletekkel sem tehet evangélikus iskolát valóban evangélikus szelleművé. Az élő mindeneket átforgató szellem, mely *egyesekeket* hat át, teheti csak iskoláinkat, az egyház veteményes kertjévé. E szellemben működő tanárok, tanítók, a mi igazi erőink, és semmi más. Az állam evangélikus iskola, ha ily tanítóerőkkel dicsekszik, véleményem szerint jobb, mint a felekezeti evangélikus iskola, ha az azokban működő gépek, a felsőbb egyházi hatóságok szabályrendeleteinek szolgálói, végrehajtói.

A változott viszonyok között mit tegyünk? Mi hát a mi feladatunk? Én úgy látom, hogy iskoláink újabb fejlődésének gátat nem vethetünk — szegénységünk miatt. E fejlődéssel járó következményekben meg kell nyugodnunk, de azokkal számolnunk is. Számolnunk olyan értelemben, hogy az evangélikus iskoláknak, ha nem is rendelkezünk azokkal teljesen, szellemét nekünk kell lelkes és előrelátó tevékenységgel megmentenünk, ápolnunk és fejleszteniük? Valjon ilyen irányban tette eddig valamit az egyház? Hogy a multban tett, — nagyon jól tudjuk. A tanárok, sőt a tanítók között is sokan külföldi egyetemen megfordult férfiak voltak, a kik az egyházszereket és az evangélikus szellemet a nagy evangélikus focusokban szívták magukba. Ma a tanító és tanárképzéssel ki törődik nálunk? Tanítóképezdeink vannak. Hiszem, sőt tudom, hogy ezeknek tanárai feladatukat lelkesen töltik be. Egyházi szempontból azonban igen fontos, hogy ily szakiskolákban önálló rendes vallástanári székek legyenek. Valjon minden evangélikus tanítóképezdeben be van-e töltve e tanszék? Igazán hallatlan, ami tanügyi politikánk szerveztlenségére vet világot ez az egyetlen adat. Hát ha vallástanári tanszékeket sem vagyunk képesek képezdeinkben felállítani, érdemes ez intézményért oly óriási erőmegfeszítést igénylő áldozatokat hozni, a fenntartóknak — akkor, amikor az állami tanítóképezdek is ellátják iskoláinkat tanítókkal. Hát ha az evangélikus szellem intenzív kultiválására a legalkalmasabb tanférfi, a vallástanár is hiányzik képezdeink tanárainak sorából, — az állam uniformizáló szelleme bizony még a mázat is letörölheti ez iskolák evangélikus jellegének. Bejáró óraadó vallástanár, — ez feladatának magaslátán állhat mindenütt, csak itt nem ez egyházi

érdeket szolgáló szakiskolákban. Még az önálló rendes vallástanár is csak úgy felel meg itt nehéz missziójának, ha testestül-lelkestül pap — a szó nemes értelmében véve. Törekedjünk tehát arra, hogy tanítóképezdeinkbe apostoli lelkületű, izzó egyházszeregettől áthatott s emellett pedagógiai érzékkel bíró theológusok kerüljenek, akik esetleg külföldön szerzett tapasztalatokkal is rendelkeznek.

A tanárképzéssel még fureszabban vagyunk. Tanárképző-intézetünk nincsen. Az egyetemen, az egyetemi évek alatt bölcsészeti hallgatóink minden befolyás alatt állhatnak, csak az evangélikus szellem befolyása alatt nem. Tett e ez irányban valaha az egyház valamit. Lám a reformátusoknak Kolozsvárott, meg van a maguk theológiai fakultása (Internátus) ahol bölcsészeti hallgatóik is otthont találnak. Micsoda lelkes tevékenységet fejtenek ki itt a felügyelő tanárok a protestáns szellem érdekében, csak az tudja, aki ott élt közöttük. A Ker. Diák-szövetség eszméje is református vezető emberektől indult ki. Bizony, ha a protestáns szellem erejéről tudomást szerez az egyetemi hallgató, nem mi tőlünk szerzi ezt meg. Mi az ilyen diákmozgalmakat legfeljebb lekicsinyelni tudjuk. Igazságtalan azonban még sem akarok lenni. Egyesek Budapesten e téren is sokat tesznek. Sajnos ezek az egyesek — mindig ugyanazok, akik aztán erejükön felül, szinte kimerülésig vállalják azt a belmissziói munkát, a melynek megoldása az egész egyház emminens érdeke volna.

Az egyetemet végzett bölcsészethallgató így jut iskoláinkba. Valjon van-e valaki, aki figyelmeztetné, hogy menjen egy évre Halleba, Lipsesébe stb. Vannak erre stipendiumaink is. Az egyetemen hirdető tábláján a sok szaz között jelenik-e meg ily felhívás. Ki foglalkozik nálunk ilyen lapákkal. S ha már a fiatal tanár elfoglalja katedróját, talán ekkor a fenntartó hatóság az, amely felajánlja támogatását egy külföldi tanulmányutra? Menjen a fiatal tanár gondosan előkészített terv szerint tanulmányutra Németországba s látogassa meg itt az evangélikus szellem központjait, jeles iskoláit s hozza el magával egy éstre szóló benyomásait. Az ily külföldi utnak az egész fejlődésére óriási hatása van. Nemesak, mert kifejlődött, művelt társadalmi élet keretében van alkalma az ifjúnak az evangélikus szellem hatását megfigyelni; nemesak, mert a különböző világnézetek gígaszi mérkőzésének itt szemtanúja lehet — hanem különösen azért, mert a magyar társadalomra, a magyar családi életre, a magyar kulturára, az evangélium világnézet hatása hova-tovább gyengül. Gyengül pedig e hatás a katolikus szellem, a modern világnézetek térfoglalásával, gyengül különösen a mi szerveztlenségünk, vétkes nemtörődömségünk és hitünk meg nem becslése miatt. Ily áldatlan, hogy ne mondjam kétségbeesítő viszonyok között, honnan, kitől nyerjen hitet, lelkesedést, teltre készséget az ifjú? Bizony nem marad más hátra, mint a régi jónak bizonyult szokások gyakorlása: küldjük hainkat a protestáns külföldre.

Küldjük különösen azokat, akik gyermekeink nevelői lesznek a jövőben. S ha mindez igaz, amit most elmondottam, ha kívánatos ifjainknak külföldre küldése, úgy e kívánságunk ne legyen pusztá kívánság, hanem valósuljon is meg.

De hát az ily eszméket ki valósítja meg? Az egyházi társadalom? A társadalomtól ilyet ne várjunk. Ma ilyen talán nincs is. Vannak ugyan egyes egyházak, ahol ma is van élet, erő, de ezek is izoláltan állanak. A társadalmat nekünk első sorban evangelizálni, új életre kell keltenünk. Csak ezután fordulhatunk ahhoz, támaszkodhatunk erre. A hivatalos egyháznak feladata tehát véleményem szeriut — ez eszmét valóra váltani. Az egyházkerületek, az egyetemes egyház ne csak az egyház gépezetének adminisztrálásával foglalkozzék, — de első sorban azzal, ami a való élettel összefügg, tehát az ily törekvések, kívánságok megvalósításával.

S itt térek át a mi egyházi fórumaink tanügyi tevékenységére. Ugy tapasztaltam, hogy egyetemes közgyűlésünknek, de azt hiszem egyházkerületi közgyűléseinknek is legunotabb tárgyai a tanügyi kérdések. Ezek tárgyalásánál kerekednek fel és távoznak — sokan tüntetően is! — az ülésteremből előkelőségeink és nem előkelőségeink közül igen sokan. Hova-tovább hódít világiak és nem világiak körében az a nézet, hogy az iskola úgy is kisiklik lassanként az egyház kezéből, kár arra az időt pazarolni. Nem csodálkozom tehát ezek után azon sem, ha az egyetemes közgyűlésen az egyik tanügyi előadó tárgyának bejelentésekor arra a közbeszólásra „mit kívánnak a tanítók?” gunyosan ezzel felelt: „mi-mást, mint fizetésemelést!” Kértem, szabad-e a tanítók jogos kérését ép' az előadónak gunytárgyává tenni s e bevezetéssel az ellen hangulatot kelteni akkor, amidőn minden tényezője az egyháznak nagyon jól tudja, hogy az egyháznak ma legégetőbb feladata a *lelkészek, tanárok és tanítók fizetésének korszerű rendezése?* Lám a róm. katolikus püspöki kar a tanítók fizetésrendezésének, különösen a kántori tiszteletdíj különválasztásának kérdésében memorandummal járult a kormány elé. Ennyit, nem többet, kértek az egyetemes közgyűléstől a mi tanítóink is. Micsoda keserűséget kelthetett tehát a tanítótság körében e kérelemnek gunyos előadása — kár kérem, így ma nem lehet a tanítók egyház szeretetét felkelteni, különösen akkor, ha látják hogy a többi iskolafenntartó mindent elkövet a tanítóknak érdekében.

A hivatalos egyháznak tehát minden alkalmat meg kell ragadni az egyház alkalmazottjainak korszerű javadalmazása érdekében. A mi a tanító-személyzetet illeti, ma egyébként is úgy vagyunk, hogy e javadalmazás öregbítése nem jár az egyháznak megterhelésével és az állami subvenció megadása pedig nem csak a mi egyházunknak tanítószemélyzetére vonatkozik. Vagyis ha a mi egyházunk a tanítók javadalmazását nem is sürgeti, sürgeti a többi iskolafenntartó és az állam segítsége előbb vagy utóbb még is megérkezik. Véle-

ményem szerint azonban igen nagy baj volna, ha e segítséghez a hivatalos egyház pártoló támogatása nélkül jutnának tanítóink. A tanítók könnyen azt a konzekvenciát vonnák le ebből, hogy az iskolafenntartó egyház nem akarja tanítóit jobb anyagi helyzetbe juttatni. S ha a tanítók köztudomásában az ily nézet gyökeret ver, — ennek ismét meg lesznek a szomorú következményei. Elégedetlen hadseregtől senki se várjon diadalokat.

Am a felvetett kérdésnek a tanítók, tanárok fizetésrendezésének napi renden tartása csak egyik része. El kell ismernünk, hogy egyházi hatóságainknak egyik a legnehezebb és legfelelősségteljesebb feladat az evangelikus tanügy színvonalon tartása. Tanügyi politikánk irányítása, iskoláink belső életének megítélése, azoknak az államhoz való viszonya stb. ma patriarchális uton el nem intézhető. Szakértelem, tudás és széles látókör szükséges mindehhez. Sajnos, de való, Magyarország tanügyének vezetése sincsen mindig hivatott, ahhoz értő politikusok kezében letéve; nem, már csak azért sem, mert igazi kultuszpolitikusunk is kevés van. Ha ez állítás igaznak mondható az ország tanügyére nézve, meg inkább igaz az evangelikus tanügyre nézve.

Vannak ezen a téren is kiváló vezető embereink. Báró Pronay Dezső, egyetemes felügyelő e téren is nem nevel, de tényleg vezérünk. Mellette még sok jeles emberünket említhetném meg, akik működésükkel valóban hasznára vannak tanügyünknek. Am e kitünőségeink mindenütt nem lehetnek jelen, minden kultusz-munkát az egyházban nem vállalhatnak. Mire kellene tehát törekednünk, hogy tanügyünk egyházi szempontból kellő elbírálásban, ha kell, kritikában részesüljön? A felelet erre igen egyszerű. A legnagyobb gondot kell fordítanunk iskolai bizottságainknak szervezésére, a legalsóbb foktól a legfelsőbb fokig. Az iskolai bizottsági tagságok betöltése a legnagyobb körültekintéssel történjék. Kerüljenek azok sorába olyanok, akik eddigi működésükkel beigazolták rátermettségüket és az evangelikus tanügy iránt való érdeklődésüket. A bizottsági tagság az egyházközségben, esperességben, kerületben, az egyetemen, szóval mindenütt kitüntetés számba megy. Érthető, hogy az érvényesülni vágyók erre vetik magukat. Sokszor pedig a vezető tényezők ily kitüntetésekkel akarnak egyeseket az egyház ügyének megnyerni. Véleményem szerint azonban a felügyelőknek, lelkészeknek, espereseknek és püspököknek az egyház-kormányzat különböző fokain arra kell törekedniük, hogy az érvényesülni vágyókat, azokat, akik az egyházat saját önző céljaikra aknázzák ki, lassankint e bizottságokból kuszöböljék ki s a felismert, rátermett erőket hozzák be és ily módon az egyház regenerálását e téren is szívós kitartó és körültekintő munkával vigyék keresztül. Ha ez meg lesz, ha az iskolai bizottságok ily módon szerveztetnek, nem lesz okunk panaszkodni a felett, hogy a tanügy iránt nincsen meg a kívánt érdeklődés, mert az érdeklődést fel fogja kelteni az is-

kolai bizottságok eredményes munkája s az ahhoz értő, lelkes és az evangélikus tanügy részlet kérdéseit ügyesen feltáró előadók jelentései.

Az iskolai bizottságok újabb szervezete gondoskodott arról, hogy e bizottságokban a különböző iskolákban működő tanférjak is helyet kapjanak. Hivatalból tagjai azoknak. S ez igen bölcsen van így. Szoros értelemben vett tanügyi kérdéshez ma már ugyyszólván csak ezek képesek hozzászólni. Ám e téren is találkozunk egy nagy mulasztással. Egyetemes tanügyi bizottságunknak nincsen polgári iskolai, tanítóképezdei tanár tagja; elemi iskolai tanító is csak egy év óta a b. e. nagy műveltségű és mély belátású Véssey Sándor, ker. felügyelő és méltó társa Gyurácz Ferenc püspök akciója folytán került e bizottságba. E hiány miatt legmagasabb tanügyi bizottságunkban a polgári iskolai és tanítóképezdei ügyek szakszerű elbírálásban nem részesülhetnek.

Az evangélikus iskolák működésének, színvonalának stb. elbírálása ez iskolai bizottságokban történik. Valjon — kérдем most már — e bizottságoknak módjukban van-e e feladatot megoldani? Megengedem, hogy az alsó fokon még igen. Hiszen az elemi iskolák működésének eredményéről a kiküldött iskolalátogatók jelentéseinek alapjául képet lehet formálni. A középfoku iskolákat azonban ki vizsgálja meg? Hát igen, — eljön az érettségi vizsgálaton a muzeumba, a képesítővizsgálaton a tanítóképezdebe a kerület képviselője, a vallásvizsgálatokon is elnököl u. ez.

A felettes hatóság még ezen kívül bekéri az évi statisztikát, amely egyébként az állami statisztikai hivatal által szintén bekívánt statisztikának az utánzata. De hát mondhatná valaki — szükséges-e egyáltalán ez a nagy ellenőrzés iskoláinkban, mikor az állam már ezt a feladatot is vállalta. Hiszen minden középfoku iskolánkat meglátogatja évenként a kormány képviselője, aki szakember és lelkiismeretesen jár el megbízásában. Nemcsak a tanítási órákat látogatja, nemcsak didaktikai — paedagógikai utbaigazítást ad, hanem megvizsgálja a könyv és szertárakat, a szakleltárakat, az igazgatói irodát stb. Őszintén szólva. — én is abban a nézetben vagyok, hogy ez ellenőrzéssel általános tanügyi szempontból, valamint az iskola felszerelésének szakszerű ellenőrzése szempontjából meg lehetünk elégedve. De hát én nem ezekből a szempontokból foglalkozom e kérdésekkel. Engem első sorban az érdekel, hogy a mi iskolánk, mint evangélikus iskolák hogyan töltik be feladatukat? Az állam uniformizáló, a társadalom klerikális vagy materiális szellemével szemben iskoláink individualitásukat, evangélikus jellegüket hogyan őrzik meg? Ez az a kérdés, amelyre az egyházi fórumok aktáiból feleletet nem találok. Ismétlem a közölt statisztikákból sem, mert azoknak blankettája nem a mi szempontunk szemmel tartásával készült. Hát e téren hallatlan a mi elmaradásunk; a mi nem

törődömségünk. Kétségkívül ma iskoláink evangélikus iskolák a szó legnemesebb értelmében véve. Ez tanítótanárainknak érdeme, a kik változott viszonyok között is iskoláinknak hagyományos szellemét ápolják, fenn tartják. Az evangélikus világnézetnek iskoláinkhoz hasonló erőssége ma sincsen. Ez az én erős meggyőződésem. De — kérдем — melyik egyházi fórumunk képes ez állítás valódiságát vagy hazugságát a rendelkezésre álló adatokból tényként — évről-évre — megállapítani? Ime ez a magyarázata annak, hogy köreink iskoláinknak szelleme felől a legnagyobb tájékozatlanságban vannak és egyesek rokon — vagy ellenszenves, subjectiv nyilatkozatai alapján állapítják meg e szellemet. Nos hát minél inkább vesztjük el rendelkezési jogunkat iskoláink felett, minél több résen hatol abba az idegen szellem, annál követelőbb lép fel az egyetemes iskolai felügyelői állás szervezésének szüksége. Én nem vagyok képes e kérdést másképen megoldani, mint ez intézmény szervezésével. Kell egy vezetőemberünknek lenni, aki széles látókörével, evangélikus szellemével, céltudatos tanügyi politikájával, oly állásban, amelyből tanügyünket, mint szerves egészet áttekintheti, s idejét csak e hivatásnak szentelheti, — irányításával, személyes közbenjárásával és utbaigazításával az evangélikus tanügy reorganisatora, ápolója és fejlesztője legyen. Hogy ez állás betöltőjének nemcsak ez lenne a feladata, — ezt talán mondanom sem kell. Ott van p. iskoláinknak az államhoz való viszonya. E viszony hova-tovább bonyolultabb lesz és számos konkrét kérdés merül fel e viszonyból kifolyólag Bővebben nem akarok azonban ez állás szervezésének mikéntjére kitérni. Most ez nem is feladatom. Hogy szükséges azonban ez állás szervezése, ezt nem én hangsúlyozom először. Hiszen legnagyobb pedagógusunk, Schneller István egyetemes közgyűlésünkön ennek érdekében szólalt fel akkor, mikor e közgyűlésen utoljára jelent meg és attól búcsuzott.

E lelkes felszólalásnak, valamint mindazok agitációjának, akik az egyetemes iskolai felügyelői állást egetően szükségesnek, elodázhatatlan kérdésnek tekintik, nem lett eredménye. Legutóbb a zsinati előkészítő bizottság is elvetette ez állás szervezését. Valjon komoly érvek alapján? Azért, mert az ily állás létesítése az alkotmány alapelveibe ütközik? Valjon ez iskolai felügyelő hatásköre csontkítja e a kerületek, a püspökök, az egyetemes felügyelő hatáskörét? De ha meg úgy volna is, reánk nézve fontosabb a jogászilag jól megkonstruált holt szervezet? Nem kell-e a való élettel, az élet új követelményeivel számolnunk ily esetekben. Ime egyházunk autonom egyház; belügyeibe senki sem avatkozhatik. Ám azért az állam megtalálta a módját, hogy iskoláinkat ellenőriztesse! Mi pedig jó magunk nem vagyunk képesek ezt megtenni, — mert habár belátjuk, hogy a változott viszonyok között új intézményekre van szükségünk, ha élni akarunk, — de mivel az új intézmények a régi szervezetbe bele nem

illeszthetők, — hát inkább nem számolunk a való élettel. *Difficile satyram non scribere.*

A zsinati alkotmánytervezet — úgy látszik nekem — más téren sem tudta az oly annyira kívánatos kapcsolatot megtalálni az élettel.

Ime erre a klasszikus példa. Nevelő-oktató intézeteket a most életben lévő alkotmány szerint csak az egyházi hatóságok egyenként vagy közösen tarthatnak fenn. Utolsó zsinatunk, amely az Egyházi Alkotmányt készítette, ezzel nyilván az u. n. pártfogósági iskolákat akarta megszüntetni s azokat valamelyik egyházi hatóság iskolájává akarta tenni. Valjon volt-e erre az intézkedésre szükség? Hát kétségkívül ezek a pártfogósági iskolák nem voltak semmiképen sem beilleszthetők az E. A. szervezetébe. Mit csináljunk tehát velők? A bürokratikus gondolkodás ily nehézségeken nem töpreng. A pártfogósági iskolákat egyszerűen megszüntette. De mit szolt ehhez az élet! Ime az eperjesi Collegium ősi pártfogósága századok multjára hivatkozott, kijelentette, hogy a Collegiumról le nem mond. S hiába valónak bizonyult itt minden törekvés: az E. A. rendelkezéseinek a felsőbb hatóság nem tudott eleget tenni. Mihamar belátta ezt az egyházkerület és az egyetemes közgyűlés. S a mikor az E. A. 189 §-nak intézkedése értelmében az 1905 évi egyetemes közgyűlés az iskolai bizottságok szervezetére vonatkozó szabályzatot elfogadta, már e szabályzat 28 §-ban — az E. A. ellenére — több egyházi hatóság vagy pártfogóság által fenntartott iskolákról szol és intézkedik. Az eperjesi Collegium új szervezeti szabályzata ez egyetemes szabályzat alapján készült s a mult évi egyetemes közgyűlés azt végleg el is fogadta. Ime az élet diadala a holt betű felett. Az egyetemes közgyűlés e szabályzatokat természetesen abban a reményben fogadta el, hogy a legközelebb összeülendő zsinat az E. A.-nak ide vonatkozó §§-it revízió alá veszi. Valjon revízió alá vette-e? Számolt-e az élet követelményeivel amint számolt az egyházkerület és egyetemes közgyűlés? Hát nem csak, hogy nem számolt, de a régi szöveget még érthetőbbé tette (232 §) ilyen kijelentésekkel: „Anyagi segély nyújtás egymagában nem lehet alapja az iskola vagy intézet ügyeire való beavatkozásnak!”, Mellesleg mondva e kijelentés nem egyéb ez esetben nagyhangú frázisnál. Hiszen az állam anyagi hozzájárulása ellenében középiskoláinkban tanszékeket tölt be, a tantervet ő állapítja meg. Vagy e kijelentés csak az u. n. pártfogóságokra vonatkozik, az államra nem? Vagy kérdem, egyáltalán mire vonatkozik? De bármint gondolkodik is e kérdésben a zsinati bizottság, — egy elvitathatatlan minékünk, — ha élni akarunk — keresnünk kell a társadalommal az összeköttetést. S ha iskoláink iránt van még az egyház tagok körében érdeklődés, ezt ha bármily erőtlenül nyilatkozik is, örömmel kell fogadnunk. S ha van még a multból iskolánk, amelyet a protestáns áldozatkészség nem felső intézkedésre, de a maga önszántából hozott létre és tartott

fenn évszázadok vésszivatarai között s tart fenn még ma is, ez iskoláinknak kifejlődött jellegét — mind addig, mig az életerő jeleit árulja el — szent kegyelettel kell fentartanunk.

S ha már a zsinati alkotmánytervezet e 232 §-át szóváteszem, — megvallom azt is, hogy engem e §. rideg forma látása nem a „pártfogósági“ iskolák jellegének megváltoztatásáért bánt, vagy nem csak azért. Hiszen e §-ban kifejezésre jutó elv az arcunkba szök-teti a vért. Lehet, hogy jogászi észjárással e §. csakis ez alakjában illeszthető az E. A. egészébe. Megengedem, — de én még is azt hiszem, hogy az ilyen §-ok fogják a hivatalos egyházat a való élettől elszakítani, sőt magának az egyházi életnek részben ez fogja erejét, élénkségét megfojtani. Ha nekünk is akadna egy Carnegie-nk, aki több milliót áldozna egy evangélikus iskola létesítésére, de kikötné hogy az iskola ne legyen hatósági iskola, hanem ezek és ezek az evangélikus családok gyakorolják abban a pátronátusi jogot; ha egy evangélikus város — p. Békéscsaba — evangélikus leányiskolat akarna felállítani a jövőben, — az E. A. e §-a miatt ilyen az egyház fejlődését nagyban elősegítő alapítványt vissza kellene utasítanunk. E példamon — tudom — sokan mosolyogni fognak, mert ma már ilyen alapítványok nincsenek. Ha Véssey Sándorra és Éles Henrikre gondolok, (aki ez évben 200000 koronát hagyott az eperjesi Collegiumra), — én nem látok ezen megmosolyogni valót. Mi rajtunk, csakis mi rajtunk áll, hogy az egyház intézményei iránt meg legyen a kívánt érdeklődés. Más tekintetben ne igen hivatkozzunk a megszokott módon „az átkos pápás egyházra“ és „a kor szellemére“.

Mindezeket pedig azért hozom itt fel, mert véleményem szerint tárgyammal szorosán összefüggnek. Ha iskoláinkban az állam befolyása hova-tovább növekszik, a hivatalos egyháznak kötelessége két irányban iskolánk jellegének megmentése érdekében nagy tevékenységet kifejteni. 1. Minden szabályzatban, magában az E. A.-ban óvni, erősíteni kell azokat a kapcsolatokat, a melyek az evangélikus társadalmat iskolánkhoz fűzik. Különösen óvakodjunk az iskolák individualitását, ha az történelmi fejlődésnek eredménye, s különben is jónak bizonyult a sablón kedvéért feláldozni. 2. A tanítóknak, tanároknak adjuk meg az önkormányzatban azt a jogot és hatáskört, amely őket joggal megilleti. Sajnos a zsinati bizottság e tekintetben sem számolt teljesen az élet követelményeivel. Habár el kell ismernünk, hogy e téren némi visszieséstől eltekintve, van határozott haladás az érvényben lévő E. A.-al szemben. A tanítóknak, tanároknak az egyház ügyei iránt való érdeklődést csakis úgy tarthatjuk ébren, ha önkormányzatunkban active résztvehetnek. „A tanító, a tanár tanítson, hajtsa végre a felső helyről jött utasításokat és hallgason.“ Oly elv ez, amelynek keresztülvitele végzetesnek bizonyulna a mai viszonyok között. Szerencsére az ily nézetek ma már csak elvőtte

hallhatók s akik hangoztatják, nem vezető tényezői egyházunknak.

S ez így van jól. Hova tovább tisztulnak a nézetek. Jobbjaink, azok, akik, a mai zürzavaros egyházi viszonyok között, a mai átmeneti időben, már látják a kivezető utat és tudják, mit kell tennünk a megváltozott helyzetben, intézményeink érdekében, — mindjobban és jobban felismerik azokat a követelményeket, amelyeknek teljesítése ma égetően szükséges és amelyek nélkül iskoláink az egyházra nézve örökre elvesznek.

E mélyebb belátást legszembeszökőbben látom én az Evangelikus tanárok és tanítók országos egyesületének fokozódó népszerűségében és felkarolásában. A tanárok és a tanítók maguk önszántukból szervezkedtek az evangelikus iskola megmentésének érdekében. A kor szelleme hozta létre az egyesületet s az fogja a jövőben is fenntartani. Az evangelikus iskolaügy renaissance-át akarja ez egyesület diadalra vinni és munkássága már eddig is aldásosnak bizonyult. S e szervezkedésben a legörvendetesebb az egyház vezető tényezőinek meleg érdeklődése ez új evangelikus intézménnyel szemben. Ha az egyház más munkatereim tömörüléssel, együttérzéssel, hasonló céltudatos és ideális törekvésekkel fogunk a jövőben találkozni, — úgy nem lesz okunk aggódni egyházunknak jövője felett.

* * *

A vallásfelekezetek Magyarországon

Az utolsó országos népszámlálásnak egyházunkra vonatkozó adatai méltán megdöbbenést keltek mindnyájunkban, Valamennyi hazai vallásfelekezet között hazai egyházunk mutatja a legkisebb szaporodást, mely az országos átlagon jóval alul marad, úgy hogy ha egyházunk ezen haldoklási processusból minél előbb ki nem gyógyul, matematikai pontossággal ki lehet számítani teljes megszűnésének idejét. S ez annál elszomorítóbb és szégyenletesebb reánk nézve, mivel egyházunk, mint a keresztény hitgazságok Istentől kiválasztott leghőbb őrizője, a külföldön mindenütt virágzik, nő és fejlődik s hazánk az egyedüli ország, ahol épen az ágost. hitv. evang. (lutheránus) egyház nyújtja a hanyatlás és pusztulás szomorú képét. Keressük az okokat s lapunkban, mely mindég az egyház útjén tartja kezét, már többen kutatták ezen gyászos tünet okát; így Balla Jenő, aki ezen a téren végzett buzgó munkásságával már közbecsülésre tett szert s legutóbb Kuszy Gusztáv dabari lelkész. Eljutott azonban egyházunk züllésének, pusztulásának híre a protestáns külföldre is és ott is élénk megbeszélés tárgyát kezdi képezni ezen egészen szokatlan és ugyszólván természetellenes jelenség. Így a „Wartburg“ című tekintélyes németországi lapban annak egyik szerkesztője, Hochstetter Frigyes licenciátus, neunkircheneri lelkész tette a fenti cím alatt megbeszélés tárgyává ezen reánk nézve különösen égető kérdést s

mivel a távolból az ember sokszor jobban és tárgyilagossabban ítéli meg a helyzetet, a szerző beleegyezésével tanulságul hű fordításban közlöm cikkét, habár azzal egyben másban talán nem is értünk egészen egyet.

„Még csak most tették közzé a magyarországi népszámlálás pontos adatait s azért még csak most lehet a magyarországi vallásfelekezetek növekedését jelezni és összehasonlítani. E szerint van Magyarország:

	1900	1910
római katolikus	9919913	10888338
görög keleti	2815713	2986874
görög egyesült	1854143	2025425
református	2441142	2621501
Ág. h. evangélikus	1288942	1340195
zsidó	851378	932406
unitárius	68568	74296
egyéb	14760	17452

Ezen számok több mint egy tekintetben tanulságosak. Azt mutatják, hogy míg Ausztriában a protestánsok viszonylagos szaporodása a többi felekezeteket messze tulszárnyalva a legerősebb volt s a római katolikus egyház szaporodása majdnem mindenütt elmaradt az összlakosság viszonylagos szaporodásától, addig Magyarországon a két evang. egyház a legkisebb, a róm. kath. egyház pedig a legerősebb szaporodást mutatja. Az egyes egyházak viszonylagos szaporodása ugyanis a következő volt:

római katolikus	9.76%
zsidó	9.51 „
görög egyesült	9.23 „
unitárius	8.35 „
református	7.38 „
görög keleti	6.06 „
ág. h. evangélikus	4.00 „

Ha tehát az „egyebektől“ eltekintünk, a melyeknek kis száma nem nyújt elég alapot az összehasonlításhoz, úgy a római katolikusok, a zsidók és a görög egyesültek felülmulják az országos átlagot, a mely (az utolsó 10 év alatt!) a nem éppen valami imponáló 8.47 %-ot tünteti fel; a kicsi és bizonyára nehéz viszonyok között dolgozó unitárius közösség csak 0.12 % csökkenéssel megközelíti azt; míg az országos átlag alatt maradtak a görög-keletiek kivül 1.09 %-kal a reformátusok s a fokozat legalsóbb lépcsőjén állnak a lutheránusok, akik az országos átlagnak a felét sem érték el.

Ezen jelenségnek egy — de csak egyetlen egy — magyarázatát azon tényben kereshetjük, hogy Magyarországból rendkívül erős a kivándorlás, mivel a dicsőséges kormánybölcsesség oly paradicsommá változtatja a lakosságnak saját hazáját, — „extra Hungariam non est vita, si est vita, non est ita!“ — hogy a kivándorlást megnehezítő törvények és rendőri őrizet darába százezrenként keresik boldogulásukat a távol idegenben. Lehetséges sőt valószínű, hogy a lutheránusoknak egyes törzshelyei pld. a tótság és a Szepesség különösen ér-

zékenyen szenvednek ezen csapás alatt, a mely alatt, persze különböző mértékben, egész Magyarország sanyalódik.

De a kivándorlás mégis csak egyetlen magyarázat. A helyzet minden ismerője tudja, s a komoly evangélikus egyházi körök magában Magyarországon is mélyen fájlatják, hogy éppen az evangélikus egyházak folyton folyvást a legsúlyosabb veszteséget szenvedik el kitéréssek és vegyes házasságok kötésénél adott reverzálisok következtében. *S ezen veszteségek csak azzal maoyardzhatók, hogy az örök alusznak.* Ha a magyar protestantizmus körében *valamivel többet törődne* az igazi, épületes, keresztény gyülekezeti élet s a kegyes és szabad, dacosan öntudatos de Isten előtt alázatos protestans közszellem ápolásával s *valamivel kevesebbet* a mindenkori hatalmonlévőknek kedves nyelvi- és nemzetiségi politika szolgálataival, akkor a protestantizmus egészen másképp állana saját követői előtt s az elhatározó órákban — a minők a diasporában magánosan élőkre a vegyes házasságra lépés — sokkal több ragaszkodásra, tiszteletre és hűségre számíthatna részükről. Róma is a hatalmon lévőkkel tart, de csak addig amig hasznát látja. De Rómának mindig saját céljai vannak vele — s mint a népszámlálás bizonyítja, jól jár vele. Hagyja a többieket egy liberálisnak tetsző kulturideál semmi történelmi alappal sem bíró ábrándképe után törekedni, maga azonban a saját földjét műveli. Ismerünk kedves, hű, derék evangélikus lelkeseket Magyarországon, a kik igen jól tudják, hogy hol keresendő a baj forrása, de nagyon is irányadó helyeken nem szeretik lelkiösméretes munkájukat. Barcsak a számok sulya alatt a vakoknak szemei is felnyílnának.

Még egy más irányban is tanulságosak reánk nézve a magyarországi számok. Ausztriának klerikális kormánya van — s a római katolicizmus számszerűleg mégis lassabban halad előre mint a többi felekezettek. Magyarországnak kormánya liberális — s szám szerint a római katolikus egyház szaporodik benne a legerősebben. Távol áll tőlem, hogy ebből talán bizonyos fejlődési törvényt vezessenek le s a közéletnek talán még erősebb eklerikálisodását kívánjam. Ha ez következne be, semmi esetre sem félnék tőle, es nem kell tőle félnünk. Egyet azonban tanuljunk meg szomszéd-államunk és Ausztria számszerű fejlődéséből: nálunk sem volna a helyzet kedvezőbb, *ha a Rómától való elszakadási mozgalom nem jött volna.* Hogy ez a mozgalom az evangélikus egyháznak sokat érő új erőt, sok új lelkesedést és új életet hozott, azt lassanként legnagyobb ellenzői is elismerik. S egy pillantás a szomszédos magyar állam viszonyaira ezen mozgalomnak ellenzőit is azon meggyőződésre vezet, amelynek nemrég az osztrák protestans tudományos világ egyik vezére ezen szavakkal adott kifejezést: A »Los von Rom« — mozgalom az elsenyvedéstől és megsemmisüléstől mentette meg az osztrák protestantizmust.

Kivánjunk a magyar protestantizmusnak is hasonló nagy megújodást. Másként rettegünk kellene fennmaradása és jövője miatt.

A megízletlenedett sóról szóló példázat borzasztóan komoly felelőséget helyez arra, aki megérti.

Eddig Hochstetter cikke, melyből oly melegen érezzük ki az egyházunkért aggodó jóindulatot, s melyből különösen azon megjegyzését kívánom még egyszer nyomatékosan kiemelni, miszerint veszteségeink főokát abban látja, *„hogy az örök alusznak.“* Ebben nézetem szerint nagyban és egészben igaza van. Sokat panaszkodunk mindenféle külső okok miatt, elítéljük a római klérus tulkapásokba is átsapó tulbuzgóságát, de azt még nem olvastam, hogy valamelyikünk rámutatott volna arra, hogy önmagunkban is sok hiba rejlik, mivel kevés gondot fordítunk a lelkipásztorkodásra s még kevesebbet a diaspora okszerű és rendszeres gondozására, pedig éppen itt veszítjük el a csatát. Annál nagyobb hállára indít, hogy kívülről s éppen Ausztriából figyelmeztettek reá, a hol az evangélikus egyház sokkal nehezebb viszonyok közt küzköd, mint nálunk: szegénysége sokkal nagyobb, felekezeti iskolája alig s csak ott van, ahol a hivek az állami köteles iskolajárulékon felül, a felekezeti iskolára még külön is megadóztatják magukat, a katolikusokkal szemben törpe minoritást képez: de van éber, lelkes, fáradhatatlan buzgósága lelkesíti kara, mely nyomasztó anyagi helyzete dacára is gondot visel minden egyes lélekre s minden egyes tankötelesre. S mi az eredmény? Az, hogy míg Ausztriában az ugyancsak 1910-ben megejtett népszámlálás szerint az összlakosság szaporodása 9.26 %-ot tüntetett fel s a róm. kath. lakosság szaporodása csak 9.05 %, vagyis 0.21 %-kal ezen alul maradt, addig az *agost. hitv. evangélikusok 21.58 %-kal*, vagyis 365454 lélekről 444307 lélekre szaporodtak; sőt még a reformátusok szaporodása (12.31 %) is több mint 3 %-kal felülmulja az országos átlagot (128557 lélekről 144379 lélekre.)

De a szomorú eredmény, melyet az összehasonlítás még szégyenletessé is tesz ne csüggyesszen el, hanem ébressze fel papi lelkiösméretünket, buzdítson lelkipásztori köteleességünk fokozott teljesítésére s indítsa egyetemes egyházunkat is arra, hogy a szórvány gondozása s ott főképen a hitoktatás szervezése végett a legnagyobb áldozatoktól sem riadjon vissza, — akkor újabb 10 év múltán mi is olyan eredményt érhetünk el, a melyért nem kell majd pirulnunk önmagunk és a protestans külföld előtt.

Schoetz Ödön.

A protestantizmus hivatása.

Irta és nyiregyházi ev. Templom-Egyesület vall. estéjén felolvasta Zimmermann Rezső nyiregyházi főgimnáziumi tanár.

Az út.

Életünk eddigi irányát elhagyni s erre az igazan keresztényen utra térni: ez a feladat, mely előttünk áll. A legtöbb ember (én is ilyen voltam) ezt képtelen és fölösleges dolognak tartja. Hogy ő ne volnakeresztény és protestans, ki merné azt mondani? Hogy ő bűnös? Igaz. De hát ki nem az? El ő ugy mint más; tisztességesen, becsületesen. Adót fizet, papnak köszön, templomba jár. Szent ugy sem lehet! Munkára van hivatva az ember! Ő elvégzi mindennapi, súlyos munkáját: végezze el más is. Ő nem árt senkinek, mindenkinek, s mindenkiben az érdemet tiszteli stb. Mind nagyon szép, de nem az igazi útja a Krisztus követé-

sének. A Krisztus követésének utja egy nagyon mélyen fekvő kapun vezet át: a megalázkodás kapuján, bűnös és kegyelemre méltatlan voltunk töredelmes beismerésén. Ebben a kapuban kell töredelmesen kérnünk a mi mennyei atyánkat, hogy vegyen fel kegyelemébe. Időbe, imádságba, töredelembe, könnyekbe kerül, míg ez a kapu megnyílik számunkra. De ha egyszer átjutottunk rajta, más emberré válunk; mássá válik a mérték, mellyel a magunk s embertársaink dolgait nezzük. A tartalmatlan élet sivár mezőit változatos távlatban sorakozó, gazdag munkaterek foglalják el: az elégedetlenségéből, bajokból származó, testet-lelket bénító zűrzavar egyszerre csak az elégedett boldogság összhangjává kezd fejlődni. Minden gondolatunk erő, minden célunk egy tökéletesebb világrendhez való igazodás, minden szemlélődésünk a bölcs rendezésben való megnyugvás lesz! Ha könnyelmű voltál, meggondolt leszel; ha káromkodtál; megremülsz egy káromló szó hallatára; ha nem voltál mértéktartó: bizony kerülni fogod a mértékletlen életet! Az önteltseget alázatos szív, az irigységet szivesség, a haragot szelidség és jóindulat, a gondot megnyugvás fogja felváltani életedben!

Valóban oly bírodalomba jutsz, mely sokkal magasabb kötelekkel fog embertársaihoz fűzni, mint amilyenben eddig voltál! Sőt biztos meggyőződésed lesz afelől is, hogy megtalálod a kulcsát annak, hogy embertársaidal a legtökéletesebb viszonyba lépj! Mert mit teszel most, ha beteg vagy? — Orvoshoz mégy. Tehát emberi segédelmet vársz. De ha Krisztusban élsz, nagyobb lesz bizodalmad és megnyugvásod. Ha igazadat keresed: bírót elé mégy, ügyvedet vallasz. Megint csak emberi igazságot nyerhetsz. De ha Krisztus követője vagy: jobban meg tudod ítélni, igazad van-e, vagy sem; — nem mégy képzelt igazságokkal mások terhét szaporítani. S ha mégis menned kell, mi más bizodalommal vagy eltelve ügyed felől! Csapások, megpróbáltatások érnek: bizony, bizony, egykor veled mulató barátaid nem fogják rádnyitni az ajtót, ha nem tanulták meg ismerni és imádni azt, aki mindnyájunkért ártatlanul szenvedett. Uton vagy; estére szállodába szállasz. De ha tudod, hogy a vendéglős esténként az egész háznépkel istentiszteletet tart: mi más lesz nyugalmad, mint ott, ahol éhes alakok becsülgetik, hogy mennyi lesz tőled a borralalójuk! (Ezt azért hozom fel, mert ilyen szállóházakat már magam is meglaktam, s mert a legközelebbi múlt nyáron több serdülő diákommal Felső-Magyarországon utazván, amint egy kis városba érve estefelé egy szállodában körülnéztem: nem mertem ott megszállani. Nem mondom meg, hogy miért, de gondolhatja mindenki. Inkább belevágtam az éjszakába, s késő este értem be egy faluba, ahol embereimet nyugodt lélekkel lefektethettem.)

Hát a cselédkérdés! Ugyebár mindennap panaszkodunk, hogy nincs cseléd, hogy rossz a cseléd! Ez igaz, de gondoljuk meg, hogy a legszegényebb nép elem micsoda gondozásban és nevelésben részesül Magyarországon! S mit tettünk mi arra nézve, hogy csak egy neveletlen fiuban, vagy leányban nemesebb érzéseket fejlesszünk. az imádságra tanítsuk, a rossztól távol tartsuk? Semmit nem tettünk, de sőt apáink se tették! Mitől legyen hát akkor jó a cselédünk, az inasunk, a legényünk? Vagy azt hisszük, hogy e tekintetben nincsen kötelességünk? Sőt e téren mindenkinek másra átruházhatatlan kötelességei vannak! S aki e téren semmit sem tett, nincs joga panaszra sem!

* * *

E szempontból nézve a keresztyén életet, hosszú időknél könnyelmű mulasztásait s erélyes és gyors tevékenységre való kötelezettségeink ötlenek szemünkbe. Oly mulasztások, amelyek kiuzó lelki furdalással töltnek el, s oly kötelezettségek, melyek izmainkból és idegeinkből emberfölötti erők kipatanását várják. Mert ha ez meg nem történik, a mi helyünket más erők fogják elfoglalni, melyek a maguk céljai alá fogják rendelni a mi erőnket: s egy új rabszolgaság megérdemelt jármába fognak bennünket hajtani. Ez minden időknél így volt, s velünk se lesz másképp!

A magyar társadalomnak, s városunk társadalmának is több pontján megindult már ez a mozgalom, s nekünk az a feladatunk, hogy a Krisztus szent véreben magunkat megtisztítva, csatlakozzunk ezeknek a mozgalmához.

Ne legyünk hát méltatlanok e szent hivatáshoz!

Nincs itt kicsinylésnek, kis hitűségnek, lemondásnak helye! Itt csak a nagy elhatározásoké a jövő! Másnak itt nincs jövője! Aki reményét veszti és lemond: az hazudik, az meghalt, az meg is érdemli a halált. Mert látjátok, hazánk és egyházunk előbb-utóbb eljut a nagy válság elé, ahol talán léte vagy nem léte is elfog dőlni. Megmarad-e akkor a haza, megmarad-e a nemzet, az ősi hit?

Nagy kérdések ezek, s a mindenható Isten fogja annak idején eldönteni.

Mi, akik hiszünk az Isten mindenható jóságában, hisszük, hogy nemzetünk és hitünk szent vértanuinak vére és a mi Krisztusnak való szolgálatunk elég lesz nemzetünk és hitünk megmaradására.

De miben tudtok ti bizni, hitetlenek?

Semmiben!

A ti reményetek nem lehet más, mint a szenvedésektől megváltó halál!

Azért térjete meg a Bibliához, hogy hitünk és nemzetünk szent vértanuinak vére titeket is tisztára fürdessen, s bennetek nagy és szent elhatározásokat keltsen.

(Vége.)

Kalászkok az élet kenyéréhez.

Gyájtó: S. Ö.

13. *A husvéti lilium.* Gerhard János, egyházunk nagy dogmatikusa írja: „Több római császár olyan pénzt veretett, melynek egyik oldalán lilium volt látható, a mely virág a reményt jelképezte. A liliumot sokfelé még ma is a remény és a feltámadás jelképének tartják, a miért ezen virág husvét táján sokszor látható. Mert ha a liliumot tövére lemeteszve vízbe tesszük, mégis kivirít, bár azt hihetnők, hogy el kell pusztulnia. Így Krisztus a mi egyedüli reménységünk és szívünknek egyetlen vigasza. Mikor a keresztfán meghalt és kivágotott az élők földéből (És. 53, 8) úgy látszott mintha vége lett volna, mert ereje kiszáradt, mint cserép és a halál porába fektette (22. Zsolt. 16) De a feltámadásban ismét kisarjadt és pompásan virágzott. Mivel így legyőzte a halált és az Isten igazságának virágát és az örök életet ismét napvilágra hozta, miként az elhervadhatatlan liliumok, úgy a mi csontjaink is újból kisarjadnak majd a sírból s ismét feléledünk mint a virágok.“

Husvét.

Dallama. Ki dolgát csak Istenre hagyja.

Ha meghalok, mi lesz a sorsom?
Nyugtass meg engem, Istenem!
Nehéz kő fekszik a koporsón,
Még nehezebb a lelkemen.
Ezt a követ, szent kezeivel,
Sírról, szivről ki veszi el?

Békülj ki élettől, halállal,
Fiam, ily kérdést aki től:
Atyád a sötét völgyön által
Kisér, véd; ne félj semmitől!
Itt tükröz által lát a szem,
De színről-színre odafenn.

Ne sírj! A hét pecsétes könyvet
Megnyitá a nagy Szeretet;
Meváltattál. Töröld le könnyed,
Sírról a kő elvételét;
Tavaszi szárnyán, mint balsamír,
Szául a boldog husvét-i hír.

Holtak között Ő nincsen itten:
Az Ur Jézus feltámadott!
Megáldott minket a nagy Isten,
Ki Jézussal él, nem halott.
Ezért mondjunk új éneket,
Angyalokkal dicséretet!

SÁNTHA KÁROLY.

B E L É L E T.

BOLDOG HUSVETI ÜNNEPEKET kívánunk lapunk minden olvasójának s kedves munkatársainknak.

SZERKESZTŐSÉG.

Értesítés. Az áprilisi egyetemes gyűlés elmaradván, elmarad a lelkészegyesület gyűlése is.
Orosházán, 1913. márc. 18,

Veres József elnök.

Az egyetemes lelkészegyletnek az április 16-ra tervezett rendkívüli egyetemes közgyűléssel kapcsolatosan megtartani szándékolt közgyűlése és estélye elmarad. Tisztelettel kérem azért a felolvasásra jelentkező lelkésztársakat, hogy munkálataikat majd csak az őszi gyűlés előtt, szeptemberben sziveskedjenek hozzám beküldeni.

Raffay Sándor alelnök.

Személyi hír. Scholtz Gusztáv a bányai egyházkerület püspöke március 21-én pár heti időre délvidékre megy üdülni. Kellemes időtöltést kívánunk népszerű főpásztorunknak.

Lelkészválasztások. A tátraaljai ev. egyházközség március 11-én Reich Sándor tolnabikácsi lelkészt, a sörkúti ev. egyházközség pedig március hó 14-én Tarczay Andor orosházi segédlelkészt választotta meg rendes lelkészévé. A megválasztottakat testvéries melegséggel üdvözöljük.

Lelkészválasztás. Moravcsik Jenő ev. esperesi segédlelkészt az alsóajóti egyházközség f. hó 16-án tartott lelkészválasztó közgyűlésén egyhangú lelkesedéssel lelkészévé választotta meg.

Lelkésziktatás. Locsmádon március 16-án iktatta be Scholtz Ödön esperes helyettes az ujonnan megválasztott lelkészt Fiedler Károlyt hivatalába. A beiktatás magas színvonalon álló egyházi ünnepély keretében folyt le s az új lelkész beköszöntő beszéde bizonyosságot nyújtott aziránt, hogy ezen buzgó gyülekezetünk gondozása jó kezekbe került. A hívek szeretete új lelkészük iránt megható kifejezésre jutott abban is, hogy részint a nőegylet adományán, részint pedig önkéntes adományokból teljesen és szépen berendezték számára a hálószobát és az irodát. Adja Isten, hogy a pásztor és nyáj között kötött lelki frigy maradandó és áldott legyen.

Visszavont petíció. Jeleztük annak idején, hogy ifj. Blázy Lajos lelkésztestvérünknek kiskőrösi választását ifj. Szögyi János és társai keresettel támadták meg. Most arról értesülünk, hogy a felperesek keresetüket visszavonták s ifj. Blázynek kiskőrösi lelkészszé váló megválasztása jogerős lett. Blázy testvér, úgy tudjuk, most beteg; kívánjuk, hogy mielőbb egészségesen foglalja el az egyház békéje érdekében is édes atyja örökét.

Gyászhir. Scholtz Ödön lelkésztestvérünket s lapunk főmunkatársát az Ur sulyos csapással látogatta meg a nagy hétben, a midőn magához hívta Ödön fiacskáját. Márc. 19-én vették ki a kis Ödönt a szülők szerető öléből, hogy az anyaföldnek adják át. A vigasztalás Urának áldó kegyelme s a mi őszinte részvétünk enyhítse a gyászbaborult család hithű szívének nagy fájdalmát.

A vallás- és közoktatásügyi miniszteriumból. A vallás- és közokt. miniszter egyetemes egyházunk felterjesztésére 5812/913. sz. alatt kelt válasziratában kijelenti, hogy az állami tanítóképző-intézetek vizsgálati szabályzata nemcsak lényegében, hanem egész terjedelmében kötelező a felekezeti tanítóképző-intézetekre nézve. Így tehát kivételt a 7. §-ban foglaltakra nem tesz, mely ellen legfőképpen egyházunk panasza irányul. E § szerint a magánosztály-képesítő vizsgálatokhoz az engedélyt a miniszter adja meg és nem a püs-

pök. Kiemeli a miniszteri leirat, hogy a szabályzat kötelező volta csakis és kizárólag az államsegélyt önként kérő és igénybe vevő intézetekre vonatkozik s a többieket pedig egyáltalában a legtávolabbról sem érinti. Megjegyzi még a rendelet, hogy a szabályzatot annak idején az ev. püspöki karral közölte hozzászólás végett, és miután egyik sem tett ellene kifogást — most már nincs helye az oly recriminációnak sem, mintha a szabályzatban „jogfosztás“ történt volna. — Tanulság ebből is, hogy vigyázzunk minden államsegélynek kérésénél és elfogadásánál, de vigyázzanak a vezérek is, a mikor egyes tervezetekkel megkeresik őket, akkor tessék tiltakozni, nem pedig a mikor már késő van.

Protestáns vallásos est Ungváron. Minden tekintetben sikerült vallásos estét rendezett f. hó 9-én a vármegyeháza nagy termében a két prot. egyház vezetősége. A ref. énekkar precizen előadott éneke s Margócsy Aladár buzgó imája után, Napholz Ilonka szavalta Kecskeméthynek: Nábót szőlője és Jairus leánya című költeményeit, oly hatást érve el, — a minőt a vallásos estélyen fiatal leány még el nem ért. Többször hallottuk már őt szavalni más keretben is, de így még soha. Az a mély átérzése a költeményben kifejezett igazságoknak, — az az aprólékosságig mesteri kidolgozása s érvényre emelése a költemények szépségeinek — hangjának legkülönfélébb modulációkra alkalmas vonása, elsőrangú szavalók sorába emelik őt. Zúgott is a taps e méltó elismerés honorolásául. Majd Bodis Ferenc, főreáliskolai tanár lépett a falovásó asztalhoz s mindenkinek lelkét felemelőleg, meghatóan olvasott már nyomtatásban megjelent művéből az imádság hasznáról. Barcza Imre szavalta Györy Ilonának „Itélet“ című költeményét nagy hatással. Margócsy Aladár záró imája a ref. énekkar szép éneke után, a vallásos est véget ért.

Köviben március 15-ét hazafias lelkesedéssel ünnepelték meg. Reggel a tanuló ifjuság a templomba vonult; a hol gyermek istentisztelet tartatott meg, este pedig a tanuló ifjuság Kádár Lajos „Hősfiúk“ 4 felvonásos énekes gyermekes színművet adta elő a régi tanteremben nagyszámu közönség előtt. Elismerés illeti a fáradságos betanításért és ügyes rendezéséért Galkó Pal tanítónkat, de kivette a maga részét Pazár Gusztáv tanító is. Ugy az erkölcsi, valamint az anyagi siker fényes volt, a mennyiben befolyt 157 korona; a tiszta maradvány felerésze a Gömöri tanítói internatusra adatik, felerésze pedig az oltár alap gyarapítására fordítatik. A beemissziói e téren is áldásnak bizonyul.

A szerkesztésért felelős: NOSZKÓ ISTVÁN laptulajdonos.

Pályázatok és hirdetések.

Pályázat. A brassói ev. magyar egyházmegyébe kebeleztetett zajzoni ev. egyház lelkészi állására pályázatot hirdetünk.

Javadalom: Kézpénzben 1320 K, az 1874. évben megállapított tiszakerületi lelkészi stóla illetmény - a lelkészt hiványilag megillető földbirtok évi jövedelme; évi 13 méter öl jó minőségű bükk tűzifa; szabad legeltetési jog 6 drb marha részére; hivatalos ügyben előfogad és napi-dij és természetbeni papi lakás.

Pályázók a tiszakerületi lelkészválasztási szabályrendelet követelményeinek megfelelően felszerelt kérvényüket f. évi március 30-ig alólirt főespereshez küldjék be.

Kelt Budapest és Brassópácza, 1913. márc. 6.
Molnár Viktor s. k. Bohus Pál s. k.
esp. felügyelő. 3-2 főesperes.

Pályázat. A sárosi egyházmegyébe kebeleztetett kapinémefalvi ágost. hitv. evang. egyházközség lelkészi állására pályázatot hirdetünk.

A lelkész javadalmazása: 1. Megfelelő lakás. 2. Alapítványi kamatból 25 kor. 20 fill. 3. Iskolai beltelek után bérlet 6 kor. 4. Kézpénz telkek után a) 2 kor. = 60 kor. 5. 36 Hl rozs a 8 kor. = 288 kor. 6. Offertórium és stóla 124 kor. 7. Szolgálmányok értéke 144 kor. 8. 32 fuvar (a a) 2 kor. 20 fill. = 70 kor. 40 fill. 9. Rozs megváltás 20 kor. 10. Fuvarozás értéke 20 kor. 11. Lelkészi földek jövedelme 300 kor. 12. Congruából 920 kor. 27 fill.

Az istentisztelet nyelve: tót.

A tiszai egyházkerület lelkészválasztási szabályrendelete értelmében kellően felszerelt folyamodványok 1913. április 10-ig alulirt espereshez küldendők be.

Eperjes, 1913. február 28-án.

Szent-Ivány József Korbély Géza
egyházmegyei m. felügyelő. 2-2 esperes.

Pályázat. Segédlelkészt keresek Temesvárra, ki a német nyelvet is bírja. Fizetése teljes ellátás — mosáson kívül — a lelkésznel és 500 K kézpénz a congruából.

Kötelessége: az alesperes lelkésznek irodában, functióknál és hitoktatásnál segédkezni. Az állás azonnal elfoglalható.

Jelentkezni lehet alólirtottnál.

Nagyajósfalva, 1913. márc. 15. (Torontálm.)

Doleschall Lajos
bánsági főesperes.

2-1

Magyar Evangelikus Egyházjog.

Irta: Dr. Mikler Károly, az egyházjog egyetemi m. tanára eperjesi evang. jogakadémiai dékán, a tiszai egyházker. vil. jegyzője

Ev. lelkészek és egyéb egyházi tisztviselők, valamint evang. iskolák megrendelhetik 15 kor. bolti ár helyett 10 korona kedvezményes áron a szerzőnél.

A 772 lapra terjedő mű kiterjeszkedik egyházunk alkotmányának történetére, a jogforrásokra, egyházunk és az állam, valamint a hazai felekezetek közötti viszonyra, egyházunk mai alkotmányára és közigazgatási jogára s kimerítő betűsoros tárgymutatója segítségével mindazokról a jogkérdésekről azonnal tájékoztatást nyújt, a melyekkel lelkész vagy más egyházi tisztviselő az egyházi közigazgatás terén nap-nap mellett találkozhat.

NOVOTNY ANTAL
harangöntőde és
vasharanglábgyár
**Temesvár, Gyár-
város.**

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. — Különösen ajánlja saját találmányu

új modoru áfilyukaszfoff harangjait,

melyek felső részükön a hөгedüéhez hasonló 8 alakú nyílásokkal vannak ellátva s ezért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok, mint a régi modorúak. Ily szerkezetű 327

kgos harang hangban egyenlő 461 kgos régi modoru haranggal. Ajánl továbbá forgatható vertvas koronákat, régi harangok ilyenekkel való újra szerelését és vertvas haranglábakat.

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896. orsz kiállításon milleniumi nagy éremmel kitüntetve.

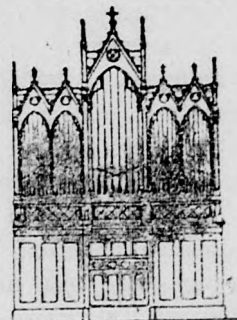
Orgonaépítési müintézet

Rieger Ottó

hazánk legnagyobb orgonájának (a király orgonájának a koronázási templomban) alkotója, villamos gépekkel berendezett cs. és kir udvari orgonagyára

Budapest, X., Szigligeti-utca 29. szám.

Cs. és kir. udvari szállító, a Ferenc József-rend lovagja. A *párisi, bécsi, stb. kiállításokon kitüntetve.* — Kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légnyomású csőrendszerű (pneumatikai) tartós nemeshangu orgonákat szállít. 38 év óta 1600 orgonát — köztük a *király orgonáját* amely mű *80 változatú és villanyerőre* van berendezve — szállított. — Mindennemű *orgonajavításokat* és *hangolásokat* lelkiismeretes pontossággal teljesít

☞ Tervezeteket és mintarajzokat ☞
☞ kívánatra díjmentesen küld. ☞

Pontos és legjobb **órák** 5 évi jótállásra!

Egyházi szentedények, úrvacsora-kelyhek, keresztelő kannák oltári gyertyatartók borkanecók. Arany és ezüst ékszerek, evőeszközök, china-ezüst disztárgyak részletfizetésre is kaphatók.

Javításokra s vidéki megrendelésekre különös gondot fordítok. Árjegyzék 2000 rajzzal ingyen és bérmentve.

POLGÁR KÁLMÁN,

műórák és ékszerek z, az ev. ref. egyházak szállítója.

BUDAPEST, VI., TERÉZ-KÖRUT 5. SZ. I. EM.

Pontos kiszolgálás!

Jutányos árak!

